

Motion till riksdagen

1987/88:Jo767

av Olof Johansson m. fl. (c)

om miljön

Sammanfattning

Centern ger i motionen sin grundläggande syn på miljöfrågorna.

En miljöombudsman bör tillsättas. Miljöombudsmannen bör ges möjlighet att föra talan i domstolar åt enskilda. MO bör ge direktiv till polis- och åklagarmyndighet och rekommendationer till myndigheter.

Centern föreslår att regeringen redovisar vilka förändringar som krävs för att slutsatserna från Världskommissionen för miljö och utveckling skall kunna genomföras. Samhällsarbetet måste inriktas mot en uthållig utveckling.

En översyn bör göras av Sveriges internationella miljöbevakning. Centern föreslår att ambassadpersonal särskilt avdelas för miljöfrågorna.

Centern föreslår ett åtgärdsprogram mot havsföroreningarna och en avvecklingsplan för försurningen.

Freonanvändningen bör upphöra inom en femårsperiod anser centern.

Kemikalieinspektionen måste förstärkas. 10 milj. kr. ytterligare anslås.

Varje företag måste upprätta en miljöbudget över hur miljöfarliga ämnen hanteras i den egna verksamheten och var de slutligen hamnar.

Klorutsläppen från massaindustrin skall upphöra. Stöd till ny teknik, Prenoxmetoden, föreslås. Blekt papper skall ges en miljöavgift.

Ett omfattande program för åtgärder inom jordbruk och miljö föreslås.

Trafiken skall göras miljövänligare med utvecklande av nya motorer, bättre avgasrening på tunga fordon och på personbilar, som saknar katalytisk rening, åtgärder för att minska trafikintensiteten och hastigheterna.

Centern vill förbättra kunskaperna om miljö såväl i beslutsprocessen som i utbildningen. Jordbruksutskottet bör införa offentliga utfrågningar i miljöfrågor. De politiska besluten bör förbättras genom miljökonsekvensanalyser och naturresursräkenskaper, framtidsstudier och ökad miljörepresentation i utredningar och styrelser.

Inledning

Vi vet mer än någonsin om sambanden i naturen. Vi har större kunskap än tidigare om hur olika gifter påverkar ekosystem och människa. Vi har också större ekonomiska resurser än någonsin tidigare. Vi måste då ta vara på möjligheterna att bruka bättre och förbruka mindre.

Den svenska regeringen fick under den gångna hösten kritik för att den

inte lade fram några förslag på miljöområdet, trots att kunskapsunderlag fanns och allvarliga miljöproblem hotade. Vi framför här vår grundläggande syn på miljöpolitiken. På flera områden återkommer vi med mera detaljerade förslag i samband med att regeringen äntligen skall presentera sin proposition under våren.

Det finns inte tid att vänta längre. På en rad områden måste utsläppen minska drastiskt för att inte en ökad ansamling av miljöföroreningar skall nå nivåer där atmosfärens, vattnens, jordens och organismernas motståndskraft är förbrukad. Det gäller utsläppen av freoner till atmosfären, långlivade klorerade föreningar till Östersjön och Västerhavet, organiskt material och närsalter till Östersjön och Kattegatt, kadmium till åkrarna, kväve till skogsmarken i södra Sverige osv. På alla dessa områden kan en förhållning under ytterligare några år förorsaka skador som inte går att reparera eller kan ge mycket allvarliga skador. Förluster i form av produktionsbortfall och naturskador kan redan beräknas i mångmiljardtal. Därtill kommer mänskligt lidande som inte kan uttryckas i pengar. Det är stor risk för att snålheten bedrar visheten.

Miljöombudsman

Samhällets kontroll av miljöföroreningar är bristfällig. Domstolarnas bevakning av miljöbrott är också otillfredsställande. Med de ökade kunskaperna om miljöriskernas betydelse för samhället och för enskilda människor anser vi att inrättandet av en miljöombudsman skulle kunna göra en väsentlig insats för miljövardens och rättssäkerheten i vårt land. Myndigheter inom miljövardens område har till uppgift att skydda miljön ur samhällets synvinkel och därmed till gagn för den enskilde.

Personer som har drabbats av miljöskador har hitintills sökt hjälp hos enskilda advokater och stiftelsen Miljöcentrum. Dessa gör ett värdefullt arbete, men enskilda initiativ klarar inte att täcka det verkliga hjälpbehovet. En sådan uppgift bör fyllas av en fristående miljöombudsman. Till denna ämbetsmans tjänst bör knytas utredare, kanslipersonal och utredningsresurser. Miljöombudsmannen bör ges möjlighet att själv föra talan i domstolar och ge rekommendationer till myndigheter. Härigenom kan en miljöombudsman fylla en viktig funktion för att förbättra miljövardens.

Internationellt

De flesta av världens stora naturresurs- och miljöproblem har lokala eller nationella orsaker och måste i första hand angripas av de enskilda länderna. Internationella överenskommelser och åtgärder är emellertid också nödvändiga. Det behövs när man skall ta itu med de globala hoten och när man skall hjälpa de olika länderna att lösa sådana interna problem som angår hela världen.

Det är alldeles uppenbart att internationella överenskommelser och åtgärder ofta är långsamma. Å andra sidan har de när de väl träder i kraft en mycket stor betydelse. En överenskommelse att hindra förgiftningar i luft eller vatten kanske inte resulterar i omedelbara förbättringar men kan

åtminstone minska takten i miljöförstöringen.

Internationella miljöproblem hanteras bäst när de deltagande länderna förstår att deras egna långsiktiga intressen beror på framgången i samarbetet. Enskilda länder samarbetar när det gäller resurshushållning och miljöarbete när de tror att det är i deras eget intresse att göra så. Framgångsrikt internationellt arbete bygger inte på att de enskilda länderna nödvändigtvis ger upp sin integritet, däremot krävs att man inser, erkänner och har respekt för de andra deltagande ländernas behov och rättigheter.

Världskommissionen för miljö och utveckling, den s. k. Brundtland-kommissionen, lade fram sin rapport "Our Common Future" eller som den heter på svenska "Vår Gemensamma Framtid" i april 1987. Rapporten har därefter diskuterats vid Miljöstyrelsens session i Nairobi och av Generalförsamlingen i New York.

Rapportens grundläggande budskap är att vi måste skapa en uthållig utveckling. Med en uthållig utveckling menar kommissionen en utveckling som tillfredsställer dagens behov utan att begränsa kommande generationers möjligheter till att tillfredsställa sina behov.

Det skall uppfattas som en bred förändringsprocess som omfattar alla mänskliga verksamhetsfält. Det kräver en förändring av politiken inom alla tänkbara områden. Den förutsätter rättvis tillgång till kunskaper och resurser och en jämlikare fördelning mellan och inom nationer. Den kräver ett brett deltagande i beslutsfattandet.

Rapporten visar mycket klart och understryker kraftigt sambanden mellan alla dessa problem liksom sambanden mellan fred, säkerhet, utveckling och miljö. Likaså understryker man behovet av en förbättrad förvaltning av vad som kallas "global commons", dvs. oceanerna, Antarktis, atmosfären och rymden.

För att detta skall kunna åstadkommas krävs förändringar av den politik som i dag förs av de internationella organisationer som har ansvar för handel, bistånd, tekniskt och ekonomiskt bistånd med den allmänna målsättningen att öka inkomsterna i utvecklingsländerna. Dessa förhandlingar kommer att behöva föras i organ som GATT, UNCTAD, Världsbanken, Internationella Valutafonden, de regionala utvecklingsbankerna, UNIDO; UNDP; WHO och FAO för att bara nämna några av de viktigaste organen.

Ett annat viktigt budskap i kommissionen är att miljöfrågorna och de ekonomiska frågorna fullt ut måste integreras i beslutsfattandet på alla nivåer.

Tillväxten behövs men dess innehåll måste förändras. Tillväxten måste främja en rättvisare inkomstfördelning. Den måste grundas på den naturresursbas som underhåller den, i stället för att som nu överutnyttja den. Gränsvärden och trösklar för att bibehålla vissa resurser, som ren luft, vatten, skogar och jordar måste respekteras. Den genetiska mångfalden måste bibehållas: Den måste baseras på en effektivare användning av energi och andra råvaror. Miljön och en effektiv resursanvändning är en förutsättning för en god ekonomi och en positiv tillväxt.

Bland de viktiga sakfrågorna som Sverige bör driva utifrån Brundtland-kommissionens slutsatser är:

"*Drivhuseffekten*". Sverige bör verka för ett UNEP-program för stöd till

utvärderingar av de nationella konsekvenserna av de temperaturhöjningar som forskarna nu anser vara oundvikliga (konstaterat vid UNEP/WHO/ICSU-konferensen i Villach, hösten 1985). Syftet med programmet bör vara att driva fram åtgärder mot utläpp av bland annat koldioxid, freoner och kolväten.

Miljöfrågorna inom FN-systemet. Sverige bör snabbtreda hur miljöfrågorna bättre skall kunna bevakas inom hela FN-systemet och särskilt hur UNEP:s roll skall kunna förbättras. Det gäller särskilt skyddet för de tropiska regnskogarna; jordförstöringen; ökenspridningen; effekterna av kemikaliseringen i u-länderna; utvärderingar av miljökonsekvenserna av industrialiseringen i tredje världen.

Miljökonsekvenser av ett kärnvapenkrig. Ett program bör upprättas för stöd till nationella utvärderingar av miljökonsekvenserna av ett kärnvapenkrig. Utvärderingarna bör sedan kanaliseras till FN:s nedrustningsarbete. Sverige bör ge ekonomiskt stöd till programmet inom ramen för "bistånd för fred".

Miljöskydd i flodsystem och hav. Sverige bör ta initiativ till ett program inom UNEP:s ram för samarbete till skydd för miljön i flodsystem och hav. Stöd via vårt biståndsanslag bör utlovas, så att sådana regionala program kan genomföras. Det hela skall, som nämnts, ligga inom det diskuterade svenska programmet "bistånd för fred".

Politiker, vetenskapmän och miljörelsen bör aktivt medverka i förberedelserna för agerandet i UNEP.

Sverige bör ha som mål för sina insatser att få till stånd en förnyelse och vitalisering av den miljöstrategi som lades fast i ESK:s slutdokument 1975. Det bör markeras starkare att det behövs konkreta beslut om åtgärder samt att miljöaspekterna måste byggas in i den allmänna samhällsutvecklingen.

En av de grundläggande tankarna i Brundtlandkommissionen är att varje land skall göra en systematisk genomgång av hur kommissionens slutsatser kan föras in i det nationella agerandet. I Norge har därför varje departement fått i uppdrag att belysa vilka förändringar som krävs för att intentionerna i kommissionen skall kunna fullföljas. Vi anser att också den svenska regeringen bör genomföra en sådan översyn.

Den svenska utrikespolitiken måste användas för att internationellt driva på miljöarbetet. Ambassadernas roll behöver förstärkas. Personal bör avdelas för att särskilt bevaka miljöfrågorna. Lantbruksråden, som finns vid några ambassader, har tidigare haft till uppgift att bevaka såväl jordbruks- som miljöfrågor. Efter den nya departementsordningen hänger miljöbevakningen något i luften. Vi föreslår mot denna bakgrund en översyn av Sveriges internationella miljöbevakning.

Effektivare skydd av den marina miljön

Under början av 1970-talet slöts en rad regionala avtal i syfte att skydda den marina miljön mot utsläpp och annan tillförsel av föroreningar. Arbetet med dessa konventioner har hela tiden präglats av motsättningar mellan de stater som hävdar att konventionerna är till för att stoppa regelrätta utsläpp och de stater som anser att konventionerna är till för att kontrollera tillåtna utsläpp

genom dumpning och från landbaserade källor. Sverige tillhör länderna som vill att konventionerna skall fungera som instrument i arbetet på att stoppa utsläpp och annan tillförsel.

Rapporterna om miljökador i den marina miljön duggar tätt. Vi får allt oftare rapporter om försämrad miljö i Östersjön, Kattegatt, vissa delar av Nordsjön samt Medelhavet. En stor del av utsläppen sker i floder som den inträffade katastrofen i Rhen, både i länder med egen kust och i länder utan kust.

Miljön i floder och havsområden är alltså en angelägen fråga för alleuropeiska initiativ. Dels handlar det om att enas om utsläppsminskningar, dels om att på sikt harmonisera reningskraven för specifika anläggningstyper.

Sverige har hittills kunnat agera samlat i det internationella arbetet för att minska havsföroreningarna. Mot bakgrund av vad vi tidigare beskrivit står det klart att läget nu är så allvarligt att regeringen inte kan räkna med fortsatt enighet om inte åtgärder vidtas.

Centerpartiet vill bl. a.:

- prioritera havsmiljön
- vidga programmet för övervakning av miljö kvalitet (PMK) också till Västerhavet och Nordsjön
- förstärka det internationella samarbetet, så att Helsingforskonventionen för Östersjön följs
- tillsätta en Nordsjökommission för att utarbeta regler och avtal för Nordsjön
- komplettera Oslokonventionen så att all miljöfarlig dumpning förbjuds liksom förbränning av avfall till havs
- begära att uppberedningsanläggningen för radioaktivt avfall i Sellafield, Storbritannien stängs
- begränsa utsläppen av organiska klorföreningar, klor, kol, väten och tungmetaller
- utarbeta handlingsprogram för särskilt föroreningskänsliga områden, som exempelvis Kattegatt
- begära överläggningar med de nordiska regeringarna för att begränsa havsföroreningarna
- begränsa kväveläckaget från industri och trafik, jordbruk och hushåll
- minska utsläppen av dioxiner och förbjuda användningen av organiska tennföreningar
- införa miljökonsekvensanalyser av nya anläggningar som kan påverka förhållandena i våra kusthav
- införa exportkreditgarantier för t. ex. miljöteknik
- ökat kunskapsutbyte mellan Öststaterna och Sverige i miljöfrågor.

Avvecklingsplan för försurningen

Vi kan inte acceptera större föroreningar från mänsklig verksamhet än vad naturen klarar av att ta emot. Experterna vid den nordiska luftvårdskonferensen slog fast att nedfallet av svavel därför måste minskas med ca 80 % för att undvika försurning av vatten och mark. Motsvarande målsättning för

kväve måste vara en minskning av utsläppen med ca 75 %. Halterna av ozon måste därmed också minska med ca 75 %. Dessa naturens smärtgränser för ämnen och föroreningar måste vara riktlinjer för såväl det internationella som nationella arbetet. Sverige måste därför ta initiativ till att förstärka konventionen om långväga luftföroreningar utifrån denna målsättning.

Sverige bör hos den danska regeringen begära överläggning om hur luftföroreningarna från förbränningsanläggningar och trafik i Danmark kan begränsas.

Det är uppenbart att finansierings- och valutaproblem i vissa av Europas länder förhindrar effektiva åtgärder. Bristen på åtgärder drabbar både dessa länder själva och miljön i andra länder, däribland Sverige. Detta gäller i första hand det akuta behovet av åtgärder i Östeuropa. Den bästa tillgängliga reningstekniken finns i väst, men den behövs lika mycket i öst. Brist på konvertibla valutor är ett problem för dessa öststater.

Centerpartiet har i svenska riksdagen liksom i Nordiska rådet framfört förslag om att inrätta en ekonomisk fond i syfte att komma till rätta med Europas luftföroreningsproblem. En fond bör byggas upp genom avgiftsuttag på fossila bränslen. Efter en prioritering utifrån miljösynpunkt bland befintliga fossilt eldade anläggningar och med beaktande av ländernas ekonomiska förutsättningar kan en fördelning göras av fonderade medel via lån eller bidrag. Medlen bör utnyttjas för åtgärder som syftar till minskade försurande utsläpp. Det kan ske genom effektivare reningmetoder, effektivare energianvändning och/eller övergång till mindre försurande energislag. Investeringsstimulanser torde vara en förutsättning för att det skall bli möjligt för ekonomiskt svaga länder att inom rimlig tid satsa på bättre rening och mindre försurande utsläpp.

Riksdagens majoritet biföll centerns förslag, men regeringen har underlåtit att driva frågan vidare internationellt, trots att det finns ett stort intresse bland de europeiska länderna.

Utöver den internationella luftvårdsfonden bör stater kunna lämna utrymme för exportkreditgarantier. Sverige har ju särskilt stort intresse att något görs för att begränsa luftföroreningsutsläppen och utsläppen till Östersjön. Vi skulle kunna styra sådana krediter till sådana viktiga åtgärder. Samtidigt kan svensk industri, som är långt framme vad gäller reningsteknik, gynnas av arrangemanget. Dessa exportfrämjande krediter skulle bara behöva kompletteras med erbjudanden om statliga exportkreditgarantier.

Förbränning av fossila bränslen i kraftverk, värmepannor och bilar är de helt dominerande källorna till utsläpp av svavel och kväve. Det är bara genom en annan energi-, industri- och trafikpolitik och satsning på ett resurssnålare decentraliserat samhälle som luftföroreningarna radikalt kan minskas. Det bästa sättet är effektivare energianvändning och ökad användning av andra energislag än fossila bränslen. Olje- och kolanvändningen får inte tillåtas öka. Energiskatter måste utnyttjas som ett miljöpolitiskt instrument.

Det finns också en rad tekniska åtgärder som gör det möjligt att minska utsläppen. Reningen kan vidtas före, under eller efter förbränningen. De vanligaste metoderna för att rena bränslena från svavel före är fysikalisk koltvättning, kemisk kolrening och direkt eller indirekt avsvavling av olja.

30 000 ton svavel skulle kunna tas bort i Sverige om effektivare avsvavling gjordes av tjocka och tunna eldningsoljor och dieselbrännoljor.

För att visa vilka möjligheter miljötekniken ger kan följande exempel vara belysande:

- Rening av destillatoljor till 90 % av svavelhalten.
- Låg NO-brännare minskar kväveoxidutsläppen med ca 50 %.
- Absorbenter vid förbränning av sten- och brunkol 40–60 % i svavelreduktion.
- Fluidiserad bädd minskar svavelutsläppen med 90 %.
- Rökgasdenitrifikation minskar kväveoxidutsläppen med 80 %.

Som på de flesta områden i samhället sker en vidareutveckling av tekniken, men det finns i dag inga skäl att avvakta med reningsåtgärder. Vi anser att samhället måste stimulera till ökade insatser utöver de gränsvärden som är uppsatta för olika utsläpp.

Vi anser att miljökonsekvensanalyser måste upprättas innan beslut fattas och åtgärder utförs som kan få en betydande inverkan på miljön. I en sådan miljökonsekvensbedömning skall redovisas miljöeffekter av och alternativ till ett visst beslut eller en viss åtgärd. Vi anser att de aktuella förslagen om fasta förbindelser över Öresund bör bli föremål för sådana analyser.

Skydda ozonskiktet

Sedan utsläppen av freon (CFC) åter börjat öka, har uttunnningen av det stratosfäriska ozonlagret fortsatt. I de högsta lagren har mätningar gjorts som bekräftar forskarnas tidigare utarbetade modeller över nedbrytningsprocesserna. Särskilt oroande är den kraftiga uttunning av ozonlagret som nyligen konstaterades över Antarktis och de sydligaste delarna av Sydamerika. Där har ozonlagret minskat med 40 % och "hållet" är till sin utbredning lika stort som USA.

Freoner används som drivmedel i sprayförpackningar, som jäsmedel i hård och mjuk skumplast till möbler, fordon, isolering av byggnader, vägar, kylskåp m. m., som kylmedium i kylanläggningar, värmepumpar och luftkonditioneringsaggregat samt som lösnings- och avfettningsmedel.

I dag tillåts ökade utsläpp av freon. Men vi kan inte längre acceptera utsläpp som ger varaktiga skador på naturen. Det framstår som helt klart att mycket kraftfulla åtgärder måste vidtas, långt mer radikala än vad de nordiska miljöministrarna har enats om. Lika självklart är att vi måste verka för mycket långtgående internationella överenskommelser.

Med en målsättning att inte påverka det stratosfäriska ozonet eller jordens klimat mer än vad som redan sker i dag krävs reduktioner av bl. a. CFC 11, 12 och 13 med 80 % till 85 % av dagens utsläpp. Den mycket kraftiga minskningen av det stratosfäriska ozonet över Antarktis visar att människans påverkan kanske redan i dag är högst påtaglig. Liknande skador har konstaterats också i andra delar av världen. Vi har i annat sammanhang föreslagit införande av miljöavgift på freon och insamling av freon från kyl- och frysanläggningar. Vi anser därför att användningen av freon i stort bör vara avvecklad inom fem år.

Tillräckliga miljödata för att genomföra en avancerad riskanalys finns bara för ett litet antal kemiska ämnen, kanske 500, i huvudsak sådana som används som pesticider. I Sverige hanteras ca 70 000 kemiska produkter, dvs. produkter som innehåller ett eller flera kemiska ämnen.

Bara för en begränsad del av dem finns en ordentlig dokumentation av miljö- och hälsorisker. 10 000-tals kemiska ämnen uppfyller inte vad lagen om kemiska produkter, stadgar om "tillfredsställande utredning av vilka hälso- eller miljöskador som produkten kan orsaka" (6 §). Kunskaperna är otillräckliga om särskilt kombinationseffekterna och små doser.

När kemikalieinspektionen infördes varnade centern för att resurser knappast skulle finnas för förhandsgranskning av andra ämnen än läkemedel och bekämpningsmedel. Och så har det blivit. Kemikalieinspektionen fick mycket blygsamma resurser och inte ens ett intensivt internationellt samarbete kan förmodligen medföra att industrin inom rimlig tid uppfyller kraven i lagen om kemiska produkter. Det är därför av oerhörd vikt att den nya myndigheten utan avvaktan på ytterligare utredning och utvärdering får åtminstone de resurstillskott som begärs i årets anslagsframställning. För att inspektionen skall kunna leva upp till lagstiftarens intentioner krävs därför ytterligare 10 milj. kr.

Men det är också av vikt att inspektionen använder sina resurser på bästa sätt. Det finns ingen anledning att i Sverige upprepa vad som redan utförts i väldokumenterade utländska studier.

Tillsynen måste kompletteras med en decentraliserad organisation som vi tidigare har föreslagit.

Av största vikt är att kemikalieinspektionen får resurser att också vägleda industrin och konsumenterna bort från onödigt farliga kemikalier. Där likvärdiga eller i huvudsak likvärdiga kemikalier finns måste vi lära oss att välja de minst farliga.

Vi har i en särskild motion om ekonomiska styrmedel föreslagit miljöavgifter och att en obligatorisk kemikalieförsäkring införs.

Industrin

De allvarligaste miljöskadorna är de som ger långvariga ekologiska störningar eller ärftliga skador på djur och människor. För de olika föroreningsgrupperna måste man formulera gränsvärden för acceptabel påverkan på ekosystemen. Gränsvärdena kan grundas på följande synsätt.

I. Naturfrämmande ämnen som är eller kan befaras vara långlivade. Dessa bör inte alls spridas i miljön. Det enda acceptabla gränsvärdet är alltså 0.

II. Tungmetaller och andra sällsynta grundämnen är inte naturfrämmande men kan i onaturliga koncentrationer orsaka bestående eller långvariga skador i miljön. Koldioxid och andra naturliga gaser med växthuseffekt. Halten i miljön bör inte tillåtas öka mer än ytterst begränsat, dvs. inom de naturliga variationerna.

III. Alla övriga ämnen. Får inte öka mer än vad naturen förmår bryta ned eller kan tolerera.

Industrin måste öka skyddsåtgärderna för att förebygga skador på människors hälsa och på miljön till följd av olyckor, katastrofer och andra plötsliga och oförutsedda händelser som kan motverka utsläpp av farliga ämnen, bränder o. dyl.

Företag vars avlopp innehåller miljöfarliga ämnen skall inte få anslutas till det kommunala avloppsnätet utan skall själva eller tillsammans med annan miljöfarlig verksamhet rena sitt avlopp. Varje företag måste upprätta en "budget" över hur miljöfarliga ämnen hanteras i den egna verksamheten och var de slutligen hamnar. Budget skall vara till hjälp för såväl företaget som berörd miljömyndighet.

I takt med att industrin förändras och förnyas måste hela tiden givna tillstånd omprövas. Och nya tillstånd måste sättas, under medvetande om de nya miljökraven. Till detta kommer de ekonomiska styrmedlen som en möjlighet att hela tiden påskynda nyutvecklingen i industrin.

Massa och papper

Massa- och pappersindustrin är en av våra mest miljöförstörande industrier. I massatillverkningen går det åt mycket vatten som förorenas av allvarliga utsläpp. De stora problemen hänger samman med utsläppen av klor för blekning av pappersmassan. Med blekningen har följt en kraftig ökning av de klorerade utsläppen från massaindustrierna runt om i landet.

Klorföreningarnas skador är numera väldokumenterade. De liknar på många sätt de skador som uppkommer av det kända miljögiftet PCB. Utsläppen av klorföreningar ger skador på sjöarnas och havens biologi. Som en följd av utsläppen från Östersjöstaterna är bl. a. Östersjön allvarligt skadad.

Ett särskilt problem med skogsindustrin hänger samman med de kvicksilverhaltiga fiberbanker, som fortfarande finns i vattnet utanför flera orter. Kviksilverutsläpp sker fortfarande i samband med klorblekningen.

Varje år släpper den svenska massaindustrin ut närmare 200 000 ton klorerade föreningar i våra vattendrag och längs våra kuster. Av dessa har man lyckats identifiera ca 200 olika föreningar.

Dioxiner bildas i och med blekningsprocessen. Spridningen sker i samband med utsläpp till luft och vatten från massaindustrin. Men inte bara där utan också i utsläpp via den färdiga produkten, dvs. via den blekta massan och pappersprodukter. Dessa dioxinutsläpp är förmodligen av samma storleksordning som dioxinutsläppen till luft och vatten.

Klorutsläppen från den svenska massaindustrin måste upphöra. Det är inte bara angeläget. Det är också möjligt.

Vi anser att utsläppen av klorerade föreningar bör minska med ca 70 % inom en femårsperiod. Det kan ske genom utnyttjande av miljöavgifter. Gällande tillstånd för massaindustrin måste också omprövas och starkare krav ställas så att en övergång till miljövänligare teknik forceras.

Det finns en blekningsmetod för pappersmassa som kan ersätta den miljöfarliga kloren och dessutom spara energi. Den kallas Prenoxmetoden och utnyttjar kvävedioxid i kombination med en alkalisk behandling och en syrgasbehandling. Någon fullskalanläggning för Prenoxmetoden finns ännu

inte i Sverige. Vi anser att Statens institut för teknisk utveckling (STU) bör anslå medel för en sådan prototypanläggning. En massblekningsmetod som är miljövänlig, energisnål och som ger samma papperskvalitet som klorblekning skulle vara ovärderlig för svensk och internationell massaindustri och för miljön. Det finns redan i dag fullgoda alternativ som på ett fullt tillfredsställande sätt fyller alla tänkbara användningskrav.

Oblekt papper

I många fall kan man direkt använda helt oblekt papper. Hushållspapper fungerar lika väl vare sig de är vita eller grå. I många sammanhang kan man använda oblekt papper. Det gäller kuvert och många liknande användningsområden.

Det finns också andra tekniker att få fram papper som tillgodoser rimliga vithetskrav. Man kan t. ex. bleka med väteperoxid. Då åstadkommes mindre föroreningar än vid klorblekning. Man kan också på olika sätt bestryka papperet med ett tunt skikt av vit lera eller krita.

Vi anser att de statliga myndigheterna bör övergå till användning av oblekt papper, förutom en begränsad användning för arkivexemplar.

Återanvändning

Återanvänder man papper innebär det en besparing av såväl energi som en minskning av olika tillverkningsprocesser. Returpapper är lämpligt i t. ex. dagstidningar, förpackningar, toalettpapper m. m.

Gruvindustrin

Det dominerande problemet inom gruvindustrin är läckaget av metaller från gamla gruvavfallsupplag. Lakvattnets innehåll av metaller medför allvarliga biologiska konsekvenser för djur- och växtlivet i kringliggande vattendrag. Om lakvattnet är starkt surt och metallhaltigt kan man få omedelbara förgiftningseffekter. Men framför allt är det metallernas förmåga att samlas i organismerna som på sikt är det allvarligaste problemet. Det innebär att också lakvatten med ganska låga koncentrationer av metaller kan ge upphov till framtida skador. Det gäller särskilt om utsläppen fortgår under lång tid.

Det måste fram nya tekniska lösningar när det gäller hanterandet av gruvvatten. I detta bör ingå återanvändning av processvatten liksom en minskning av vattenförbrukningen i processen. Vidare måste det till åtgärder som underlättar vattenåteranvändningen. Användning av mindre giftiga kemikalier vid gruvhanteringen bör också prövas.

Gruvindustrin måste åläggas att upprätta åtgärdsplaner som i sin tur resulterar i att läckage från gamla avfallsupplag helt upphör.

Lackering

Utsläpp av lösningsmedel från verksamheter som lackering (t. ex. metalllack), läkemedelstillverkning, tryckeri- och plasttillverkning liksom från olika kemiska industrier innehåller kolväten av olika slag. De medför hälso- och växtskador.

Lösningssmedlen har också förmåga att bilda oxidanter genom reaktioner med kväveoxider i atmosfären.

Samhället måste stimulera en övergång till miljövänliga alternativ. Även här bör ekonomiska styrmedel utnyttjas.

Mot. 1987/88
Jo767

Jordbruket

Jordbruket påverkas av miljöproblem

Flera utifrån kommande miljöproblem drabbar jordbruket mer än någon annan näring. På längre sikt är drivhuseffekten den mest omfattande.

En uttunning av ozonskiktet kommer att ge oerhörda negativa effekter på såväl jordbruket som på livet i havet. Därigenom hotas i grunden dessa biologiska system. Luftburna kväveoxider och svaveldioxid är avgörande orsaker till den pågående försurningen av jordbruksmark. Det luftburna kvävet bidrar också till övergödningar. De luftburna tungmetallproblemen är allvarliga. Till allt detta har vi under senare tid också uppmärksamats på hur radioaktiva utsläpp kan färdas lång väg och helt förändra jordbruksbetingelser långt bort från det kärnkraftverk där utsläppen ägde rum.

Jordbrukets påverkan på miljön

På många områden påverkar det moderna jordbruket miljön. Sjöar och havsområden har på sina håll blivit övergödda. I grundvattnet har nitrathalterna nått en oacceptabel nivå på flera håll i landet. Denna miljöpåverkan är allvarligast i intensiva jordbruksbygder med omfattande djurhållning.

Läckaget från jordbruket måste ner till ett minimum. Växtnäringen måste stanna på åkern och i de producerande växterna. Växtodling och djurhållning måste harmoniseras så att de kan dra nytta av varandra. Då kan stallgödseln effektivt utnyttjas som en resurs och inte vara ett kvittblivningsproblem. Därigenom kan användningen av handelsgödsel minska. För detta talar också miljö-, energi- och beredskapssynpunkter.

Det är uppenbart att användningen av kemiska bekämpningsmedel påverkar miljön. Sambandet är kanske inte lika tydligt som när det gäller växtnäringssläckaget, men är ändå tillräckligt tydligt för att inte kunna avfärdas. Till detta kommer problemet med spridning av tungmetaller, främst kadmium, som på åkrarna blir till regelrätta miljögifter. Hoten från de kemiska bekämpningsmedlen måste elimineras. Det kan ske på två sätt, dels genom att användningen minimeras, dels genom skärpta restriktioner för hanteringen.

För att stödja ett miljövänligt jordbruk med minskad användning av kemikalier och handelsgödsel bör dessa produktionsmedel avgiftsbelastas. Avgifterna bör sedan användas inom jordbrukets prisreglering och utnyttjas för främjande av alternativ produktion med omställningsstöd för miljösatningar inom jordbruket och eventuellt för exportstöd.

Många viktiga naturtyper försvinner som en följd av det moderna jordbruket. Åkerholmar, stengärdesgårdar och våtmarker försvinner ur landskapsbilden. Detta påverkar växt- och djurlivet negativt. Landskapet måste hållas öppet och varierat. De stora naturvärdena i skogs- och

mellanbygdernas odlingslandskap måste bevaras med hjälp bl. a. av en särskild hagmarksersättning. Förslag om detta har framlagts i annat sammanhang.

Hittillsvarande målsättningar i jordbruket bör kompletteras med ett miljömål.

Jordbruket som resurs i miljöarbetet

Jordbruket kan och bör medverka till att lösa miljöproblem på andra håll i samhället. Genom att leverera bl. a. råvaror för drivmedelsproduktion, energigrödor och material till den kemiska industrin kan jordbruket göras till en kraft i miljöarbetet. Därigenom minskas beroendet av exempelvis kol och olja, vars användning hotar miljön.

Nya grödor som med ny teknik användes för nya ändamål kan på sikt ha stor betydelse för jordbruket och för industrisamhällets försörjning av råvaror.

Eftersom biomassa är förnyelsebar är det dessutom en stor fördel om sådan kan användas i stället för fossila råvaror. Ettåriga grödor har lättast att snabbt spela en stor roll i produktionen av biomassa. Det handlar om gräs, spannmål, lusern m. m. Nya sorter och arter blir på sikt aktuella.

Energiproduktion är det mest närliggande området. Såväl fastbränsle som biogas och etanol har i dag ekonomisk konkurrenskraft om man ser till miljöfördelarna.

Fiberproduktion för att tillgodose massaindustrins råvarubehov är ett realistiskt alternativ till råvaruimport och ett bra sätt att kompensera den s. k. virkesvackan under de närmaste årtiondena.

Råvaruproduktion till den kemiska industrin är också ett angeläget område. Slutprodukter kan där vara lim, tvättmedel och mycket annat. Flera av dessa produkter kan dessutom inte alls eller bara med svårighet framställas ur fossila råvaror. Biomassa som råvara för kemikalier skiljer sig från olja i flera avseenden. Normalt är det endast en mindre del av biomassans kemiska struktur som utnyttjas. Råvarans övriga beståndsdelar kan användas för andra ändamål, t. ex. för energiproduktion.

För att överföra spannmålsarealer till nya alternativa grödor och för att öka den alternativa ekologiskt inriktade odlingen krävs förändrade prisrelationer mellan framför allt spannmål och alternativen. En sänkning av spannmålspriserna är i dag omöjlig då de redan är så låga att de knappt ger täckning för de rörliga kostnaderna.

Det krävs därför ett stöd till alternativa grödor och till alternativ användning av nuvarande grödor, dvs. för energi- och industriändamål. Etanolen bör skattebefrias och en fullskaleanläggning för etanolproduktion etableras.

Energiskogsodlingens miljöeffekter bör klarläggas. Det gäller bl. a. effekterna av sammanhängande monokulturer och användningen av kemiska bekämpningsmedel i energiskogsodlingen.

Lövsogsodling kan vara ett alternativ i utnyttjandet av marken. Om bestånd av ädellövsog eller åtminstone inslag av ädla lövträd tillskapas blir alternativet mycket tilltalande. Det har blivit alltmer uppenbart att lövträd är en viktig resurs för massa- och virkesindustrin.

Barrskogsplantering på åkermarker förändrar landskapsbildningen och den ursprungliga floran och faunan kan utarmas. På lång sikt försämrar markens bördighet och valfriheten i det framtida markutnyttjandet begränsas i realiteten. En ökad barrträdplantering i skogs- och mellanbygder är inte önskvärd.

Vi föreslår följande principer för miljöarbetet inom jordbruket:

- Minimering av kemikalieanvändningen skall inriktas på de medel som kan befaras ha mest negativa effekter.
- Kemiska bekämpningsmedel som kan ersättas med biologiska, miljövänliga metoder skall förbjudas.
- Stråkförkortningsmedel skall förbjudas. Spannmål som behandlats med stråkförkortningsmedel skall ej få importeras.
- Naturgödsel skall lagras så att den kan spridas på bästa sätt och tidpunkt.
- Åkerjorden skall vara bevuxen så stor del av året som möjligt.
- Handelsgödsel och avloppsslam som innehåller tungmetaller och miljöfarliga kemikalier får inte spridas på jordbruksmark.
- Skötsellagen skall utformas så att all brukningsvärd åker skall nyttjas och förvaltas och så att dess långsiktiga produktionsförmåga garanteras.
- Jordbruket skall ställas om så att den areal som inte behövs för att producera livsmedel utnyttjas för fodergrödor och energi- och industrigrödor.
- Omställningsstöd bör utgå till de etablerade alternativa odlingsformerna.
- Bättre sorter, resistensförädling och biologisk bekämpning bör så långt möjligt ersätta kemiska medel.
- Ökade resurser skall satsas på utvecklingen av ett ekologiskt riktigt jordbruk med hög produktion och minimal miljöbelastning.
- En särskild hagmarksersättning skall införas för att bevara det öppna landskapet och den artrikedomen i flora och fauna som finns i hagar och ängar. Hagmarksersättningen förutsätter att handelsgödsel ej används.

Trafiken

Trafiken är i dag den dominerande föroreningskällan i tätorterna. Också när det gäller försurning och långväga effekter av luftföroreningar är trafiken av stor betydelse. I Västeuropa svarar transportsektorn för mer än hälften av utsläppen av kväveoxider och kolväten. Sambandet mellan fordons hastighet och utsläpp av olika föroreningar är i dag inte fullständigt känd, men man har konstaterat ökade utsläpp av kväveoxider med ökande hastighet.

Buller från flygtrafik är ett omfattande problem i närheten av flygplatser. Flyget ger också upphov till luftföroreningsproblem.

Järnvägstrafiken ger bullerstörningar som kan komma att förstärkas vid införande av snabbtåg.

Vibrationer är ett annat problem kring våra järnvägar och kring vägar med tung vägtrafik. Särskilt ojämna vägbanor skapar problem.

Utsläpp av luftföroreningar, läckage av olja liksom slitage av däck och vägbanor gör att vägtrafiken i hög grad bidrar till förorening av dagvatten. Till detta kommer användning av hälso- och miljöfarliga ämnen och kemikalier som dessutom kan ge problem i samband med skrotning.

I flera länder svarar trafiken för mellan 40 och 80 % av det totala utsläppet av kväveoxider. Resten kommer från industriprocesser och från värme- och elkraftverk. I Sverige är trafikens andel närmare 70 %. I Sverige produceras årligen närmare 300 000 ton kväveoxider.

Kväveoxiderna och andra delar av bilavgaserna skadar både natur och människor. Avgaserna kan också bilda nya ämnen som är mycket skadliga. Det gäller t. ex. ozon som bildas av kväveoxider och kolväten och som särskilt drabbar skogen.

Olika luftföroreningar förstärker varandras skadeverkningar. I tätorter utsätts växterna för en blandning av luftföroreningar. Skador inträffar redan vid låg koncentration av t. ex. ozon och kväveoxider när de två får reagera tillsammans. De ökade skördeskadorna på jordbruks- och trädgårdsväxter i Europa och USA är förmodligen ett resultat av en blandning av ozon, svavel och kväveoxider.

Det är inte bara fordonen själva som släpper ut skadliga ämnen. Också bensinen avdunstar och avger kolväten på sin väg från tankbåtar och raffinaderier, över bensinstationer och till sist ner i bensintanken. Avdunstningen sker främst under de varma sommarmånaderna.

Ett av målen för en ny trafikpolitik måste vara att minska mängden miljöfarliga utsläpp. Miljövänliga och energisnåla motorer och fordon måste utvecklas. För att ytterligare klara minskningen måste alla åtgärder vidtas för att få bort den onödiga trafiken. Den övriga trafiken måste förmås att utnyttja effektiva och energisnåla liksom miljövänliga alternativ.

Centern föreslår följande åtgärder för att begränsa kväveutsläppen från bilar.

1. Utveckla miljövänliga bilmotorer.

2. Krav på bästa avgasrenande teknik för lätta respektive tunga lastbilar och bussar. Ca 40 % av bilismens totalutsläpp av kväveoxider härrör från den tunga trafiken. De avgaskrav som gäller för tunga fordon i USA skulle ge en 50-procentig begränsning av kväveoxidutsläppen. Det förslag som naturvårdsverket har presenterat och som ansluter sig till EG-normerna är otillräckligt.

3. En förbättrad avgasteknik för den äldre bilparken måste införas. Ekonomiska stimulanser bör införas för komplettering med reningsteknik i den befintliga bilparken. Detta kan väsentligt minska utsläppen och kan kombineras med åtgärder för att effektivisera förbränningen.

4. Minska trafikintensiteten

a) Överför godstransporter till järnväg. Begränsa transittrafiken med bil genom Sverige.

b) Befria vissa stadskärnor från biltrafik. Pröva miljöavgifter för bilismen i särskilt belastade tätorter.

c) Miljöpröva nya trafikordningar. Miljökonsekvensbeskrivningar bör göras för t. ex. alternativa trafiklösningar över Öresund.

5. Sänka hastighetsgränserna från 110 km/tim. till 100 respektive från 90 km/tim. till 80. Undantag bör göras för de minst försurningsdrabbade Norrlandslänen. Sänkningen bör kopplas till en intensiv informationskampanj som motiverar bilförarna att hålla hastighetsgränserna. På sikt kan kraftiga sänkningar av kväveoxidutsläppen från fordon åstadkommas med

tekniska åtgärder och vid nuvarande hastigheter. För att vinna en sådan sänkning som riksdagen redan har beslutat bör emellertid en sänkning av hastigheterna omedelbart genomföras. De förorenade utsläppen från biltrafiken har ett tydligt samband med hastigheten. Naturvårdsverket har beräknat att en sänkning av hastigheten på landets 70-, 90- och 110-vägar med 10 km/tim. skulle innebära att kväveoxidutsläppen från denna trafik minskade med ca 20 %. Vid sidan av miljöfrågorna är det belagt att sänkt hastighet har en dramatisk sänkande effekt på antalet trafikolyckor med allvarlig utgång.

Trafikens miljöproblem är nu så hotande och fordrar så genomgripande insatser och beslut att frågan om vägtrafikens framtida struktur liksom de krav och begränsningar på bilismen som en lindring av miljöskadorna medför inte kan anstå.

Energien

Miljöbetydelse

Valet av energikällor är av stor betydelse för miljön. Den framtida energipolitiken måste inriktas på effektivare energianvändning och utnyttjande av inhemska förnyelsebara energikällor. Övergången till ett sådant energisystem är i hög grad beroende på hur värmeförsörjningen ordnas.

En snabb avveckling av kärnkraften kräver att konkreta åtgärder vidtas omgående så att avvecklingen av kärnkraften, omställningen och förnyelsen av energisystemen kan inledas.

Följande åtgärder krävs:

- en avvecklingsplan måste upprättas för kärnkraften
- åtgärder för ökat sparande, effektivare energianvändning och intensifierad utbyggnad av alternativen vidtas omedelbart och med inriktning på att:
  - a) åkermark som inte behövs för produktion av livsmedel skall användas för odling av energigrödor som råvara för inhemsk produktion av alternativa drivmedel, biobränslen m. m.
  - b) avdragsrätt vid beskattning för villaägare och bostadsrättsinnehavare införs i syfte att stimulera till energiinvesteringar som avser isolering, värmeåtervinning och övergång till eldning med biobränslen
  - c) stöd till små vatten- och vindkraftverk under minst en femårsperiod förstärks
- inrättande av en energiutvecklingsfond finansierad med en avgift på 2 öre/kWh elström. Detta skapar en ekonomisk resurs på över 2 miljarder per år för satsningar på effektivare energianvändning och alternativ energi utöver de medel som nu tas ut i särskild energiskatt
- ekonomiska styrmedel med riktlinjer för energibesiktningen som föreslås i annat sammanhang
- förstärkt stöd till energiforskning och ökad satsning på forskning om effektivare energianvändning
- målet för energibalansen år 2000 skall vara högst 300 TWh, varav högst 100 TWh el i slutlig energianvändning
- en beredningsplan för snabbavveckling av kärnkraften utarbetas för en eventuell katastrofsituation.

Administration

Miljömyndigheterna måste kunna hantera miljöproblem av övergripande karaktär. Exempel på sådana problem är försurning, kemikaliespridning, havsföroreningar och luftföroreningar som påverkar klimat och ozonlager. Åtgärder för att förebygga och lösa dessa miljöproblem berör stora delar av samhället och ett mycket stort antal föroreningskällor. Nuvarande miljösituation tillsammans med förändringar i samhället ställer krav på miljövärden som är berättigade men är omöjliga att genomföra med nuvarande resurser och organisation. Miljövårdsorganisationen måste utvecklas till ett kraftfullt medel för överblick av miljösituationen, prioritering av insatser samt genomförande av praktiska åtgärder. Målet är att uppnå en helhetssyn som innebär att miljöhänsyn naturligt vävs in i all verksamhet som kan påverka miljön negativt.

Just bristen på samlad överblick är en av de stora svagheterna inom miljöskyddet i dag. Därmed saknas nämligen underlag för prioritering. På de enskilda anläggningarna hinner man inte med och har inte underlag för detta. Det finns heller inte någon vägledning från centralt håll om vilka anläggningar och vilka föroreningsproblem som är mest angelägna att arbeta med. Tillsynen över förprövningspliktiga verksamheter är bristfällig. Tillsynen över övrig miljöfarlig verksamhet närmast obefintlig. Det är bara i undantagsfall som man t. ex. på länsstyrelserna har möjlighet och resurser att bedriva någon aktiv tillsynsverksamhet. Länsstyrelserna har fått inskränka sig till ingripande vid klagomål. Nuvarande miljöskyddsorganisation för provning och tillsyn är otillräcklig. I förhållande till andra områden är resurserna för miljöskydd blygsamma. För att länsstyrelserna skall kunna motsvara förväntningarna på ett samhällsplanerande organ med avgörande inflytande på miljövärden krävs förstärkning av både personal och andra resurser. Vi framlägger förslag om detta i ett senare sammanhang.

Modeller

Modellinstrumenten finns i samhället, men miljöfrågorna och naturresursfrågorna har stått utanför detta modellbygge. Det måste t. ex. därför skapas modeller som kan tala om vad som händer på olika miljöområden som en följd av ekonomiska beslut. Regeringen måste initiera ett avancerat modellarbete av detta slag.

Representation

Miljö- och naturresursfrågorna måste komma in i samhällsarbetet på ett likartat sätt som andra frågor redan gör. Det är lika viktigt att det finns ekologisk kunskap med i alla dessa sammanhang. För om inte den kommer in på planeringsstadiet, i de tidiga bedömningarna, då blir det svårt att rätta till det senare.

Regeringen måste förbättra miljörepresentationen i utredningar, styrelser m. m.

Räkenskaper

Mot. 1987/88

Jo767

Naturresursräkenskaper kan bli ett sätt att undersöka och beskriva sambanden mellan naturresurser/miljö och ekonomi. De kan bli ett instrument i bedömningen av en viss ekonomisk utveckling och av de naturresurser som används. De kan användas för att ge underlag för en bedömning av de ekonomiska konsekvenserna för sysselsättning, handelsbalans, etc. av en viss naturresurs- och miljöpolitik.

Konsekvenser

Liksom naturresursräkenskaper skall miljökonsekvensbeskrivningen i en konkret valsituation hjälpa beslutsfattarna att välja mellan olika handlingsalternativ på ett sådant sätt att miljöpåverkan blir så liten som möjligt. Samtidigt skall man kunna ta ekonomiska hänsyn.

När ett projekt är på väg att genomföras eller ett beslut på miljöområdet är på väg att fattas skall grundtanken vara att minska de negativa miljöeffekterna. För att kunna göra det behöver man en sammanställning av de olika alternativa handlingsvägarna och deras miljöeffekter. Ett sådant alternativ är också det som brukar kallas "noll-alternativet", dvs. inte vidtar någon åtgärd. När miljökonsekvensbeskrivningen genomförs är det viktigt att man får en möjlighet att verkligen jämföra effekten av de olika alternativen.

Ett system med miljökonsekvensbeskrivningar bör införas.

Offentliga förhör

Det är viktigt att hela verksamheten med miljökonsekvensbeskrivningar bedrivs med stor öppenhet. Det innebär att materialet skall kunna utsättas för en inträngande offentlig granskning. Berörda myndigheter skall kunna diskutera materialet och komma med kritik. Har man tillgång till öppna förhör är detta till stor hjälp.

Vi har i Sverige tidigare ingen erfarenhet av offentliga förhör. Men det är önskvärt med ett svenskt offentligt utfrågningssystem inom flera olika områden. Flera av de miljöproblem som under de gångna 10–15 åren varit centrala i debatten har i grunden haft vetenskapliga och tekniska inslag. Ändå har samhället inte klarat av att föra in vetenskapligt och tekniskt kunnande i debatten tillräckligt snabbt och med tillräcklig tyngd.

Det finns alltså självklara ämnen som kan och bör behandlas i offentliga förhör. Dit hör t. ex. delar av kärnkraftsfrågan, användning av biotekniken, hotet mot ozonskiktet etc. Vart och ett av problemen finns med i dagens politiska beslutsprocess.

Ett offentligt utfrågningssystem skulle öka allmänhetens deltagande. Att förbättra demokratin, människors inflytande, är en av de viktigaste åtgärder för att få en bra miljöpolitik. Det material man tar fram i en offentlig utfrågningssprocess kan bidra till en sådan utveckling. Det är angeläget att man på miljöområdet i jordbruksutskottet utnyttjar offentliga utfrågningar.

Framtidsstudier

Miljövårdsarbetet inriktas i dag på att begränsa skadeverkningar av användning av existerande teknik. Mer sällan förekommer att man försöker finna långsiktigt möjliga utvecklingstrender och klarlägga de valmöjligheter som står till buds. Genom att på ett tidigt stadium identifiera olika tänkbara utvecklingar kan man nå betydligt längre. Detta erbjuder också en grund för överväganden om styrmedel.

Framtids-, strategi- och perspektivstudier erbjuder möjligheter att förbättra beslutsunderlag för långsiktig planering inom myndigheter med ansvar inom naturresurs- och miljöområdet. Sådana studier bör bedrivas vid universiteten.

Kompetensen inom naturresurs- och miljöområdet bör byggas upp vid universitet och högskolor. Vissa tvärvetenskapliga centra bör kunna utgöra en viktig organisatorisk bas för kompetensuppbyggnad. Integrerade projekt är en annan möjlighet. Speciellt gäller detta framtidspolicy och strategistudier.

Forskarnas roll

Vetenskapsmän måste få en större roll i det internationella miljöarbetet. Det gäller bl. a. att få en bättre forskarrepresentation i statliga delegationer vid internationella konferenser.

Miljö-Eureka

Forskningen måste bättre klarlägga de olika konsekvenserna av att passera det som kan kallas smärtgränsen för olika ämnen och föreningar. För detta krävs ett utvecklande av den internationella samordningen. Ett samarbetsavtal mellan europeiska stater har slutits om tekniskt och vetenskapligt utvecklingsarbete. För att främja ett europeiskt samarbete på miljöområdet, för att utveckla och stimulera åtgärder som minskar luftföroreningarna bör ett Miljö-Eureka bildas. Ett sådant Miljö-Eureka bör också samordna forskningsinsatserna på området och samordna de miljöövervakningsprogram som finns och behöver vidareutvecklas.

Ett Miljö-Eureka bör lägga stora ansträngningar vid att analysera de olika luftföroreningarnas orsaker och effekter. Vidare måste arbetet med att utveckla miljövänliga energi- och industriprocesser och en effektiv renings-teknik ges hög prioritet.

Informationsinsatserna är av stor betydelse och ett Miljö-Eureka skulle på ett effektivt sätt kunna sprida information om åtgärder, teknik och forskning inom luftföroreningsområdet. Samarbetet inom Miljö-Eureka måste naturligtvis vara öppet för alla länder i Europa.

Övervakning

Övervakningen av miljökvaliteten måste byggas ut. Inom ramen för det gällande programmet övervakas långsiktiga och storskaliga förändringar i miljön och därmed visar man på effekter och problem som kräver insatser och motåtgärder. En stor del av kartläggningen av Östersjöns miljöproblem

har utförts inom ramen för programmet för övervakning av miljö kvalitet. Programmet har fått internationellt erkännande. Det är viktigt att slå vakt om den fortsatta verksamheten. Det är också angeläget att man inom ramen för det gällande uppdraget vidgar arbetsfältet till att omfatta också Västerhavet och Nordsjön. Det pågående programarbetet är en omistlig del i arbetet för att förbättra havsmiljön. Verksamheten kan förbättras genom en samordning av forskningen tvärvetenskapligt.

Mot. 1987/88
Jo767

Utbildning

Den långsiktiga hushållningen med naturresurser och hoten från de många föreningarna i vår omgivning är frågor som angår alla människor. En nödvändig förutsättning för att samhället skall kunna utvecklas på en hållbar ekologisk grund, för att människor också på lång sikt skall kunna garanteras en rimlig livskvalitet är därför att alla medborgare har goda insikter om natur och naturresurshushållning och om natur- och miljövård. Sådana insikter måste bygga på kunskapsinhämtning och en verklig känsla för naturen.

Utbildning är ett av de viktigaste medlen för att åstadkomma en bättre hushållning i framtiden. Utbildning i miljövård måste förbättras och intensifieras. När det gäller den högre utbildningen och forskningen måste grundforskningen ges hög prioritet. Mycket angeläget är att miljöfrågor kommer in som en integrerad del av såväl tekniska som administrativa utbildningslinjer. Lärarutbildningen måste förstärkas med grundkunskaper i ekologi.

Hemställan

Med hänvisning till vad som ovan anförts hemställs

1. att riksdagen beslutar att en miljöombudsman skall tillsättas,
2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om inriktningen av det internationella miljöarbetet,
3. att riksdagen hos regeringen begär en översyn av Sveriges internationella miljöbevakning,
4. att riksdagen hos regeringen begär en översyn av vilka åtgärder som behöver vidtas för att intentionerna från Brundtlandrapporten om uthållig utveckling skall kunna förverkligas,
5. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om åtgärder för att minska föreningarna till haven,
6. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om åtgärder för att avveckla försurningen,
7. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om åtgärder för att freonanvändningen skall upphöra,
8. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om åtgärder för att förbättra kemikaliekontrollen,
9. att riksdagen beslutar att anslå ytterligare 10 milj. kr. till kemalieinspektionen,
10. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om prioriteringen i miljöskyddsarbetet,

11. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om budget över kemikaliehanteringen,

12. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om åtgärder för att avveckla klorutsläppen från massa- och pappersindustrin,

13. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om åtgärdsplaner för gruvindustrin,

14. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om övergång av miljövänliga alternativ till organiska lösningsmedel,

15. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om jordbruk och miljö,

16. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om trafik och miljö,

[att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om energi och miljö¹],

17. att riksdagen hos regeringen begär ett program för att förbättra dricksvattenkvaliteten,

18. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om förstärkning av miljömyndigheterna,

19. att riksdagen hos regeringen begär förslag om naturresursräkenskaper,

20. att riksdagen hos regeringen begär ett system med miljökonsekvensanalyser,

21. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om offentliga förhör i miljöfrågor,

22. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om framtidsstudier,

23. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om Miljö-Eureka,

24. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om miljöövervakning, PMK,

[att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om miljö i utbildningen.]²

Stockholm den 22 januari 1988

Olof Johansson (c)

Karl Erik Olsson (c)

Karin Söder (c)

Nils G Åsling (c)

Gunnar Björk (c)

Britta Hammarbacken (c)

Pär Granstedt (c)

Karin Israelsson (c)

Görel Thurdin (c)

Gunnel Jonäng (c)

Bertil Fiskesjö (c)

Gunilla André (c)

Per-Ola Eriksson (c)

Börje Hörnlund (c)

Agne Hansson (c)

¹ 1987/88:N420

² 1987/88:Ub805

Innehållsförteckning

Mot. 1987/88

Jo767

	S.
Sammanfattning	4
Inledning	4
Miljöombudsman	5
Internationellt	5
Effektivare skydd av den marina miljön	7
Avvecklingsplan för försurningen	8
Skydda ozonskiktet	10
Kemikalier på villovägar	11
Industrin	11
Jordbruket	14
Trafiken	16
Energien	18
Framförhållning	19
Hemställan	22